

OPGRAVING ☒	PROSPECTIE ☐
Vergunningsnummer:	2010/175
Datum aanvraag:	12/05/2010
Naam aanvrager:	VAN LIEFFERINGE Nick
Naam site:	Ternat, Sibbekensveldstraat

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1: Inleiding en situering	p. 2
Hoofdstuk 2: Bodemkundige aspecten	p. 3
Hoofdstuk 3: Werkmethode	p. 4
Hoofdstuk 4: Beschrijving van de sporen en structuren	p. 5
Hoofdstuk 5: Beschrijving van de vondsten	p. 9
Hoofdstuk 6: Besluit	p. 11
Bibliografie	p. 12
Bijlagen (digitaal aangeleverd)	
Bijlage 1: Sporeninventaris	
Bijlage 2: Vondsteninventaris	
Bijlage 3: Fotoinventaris	
Bijlage 4: Profieltekeningen	
Bijlage 5: Opgravingsplannen	

Hoofdstuk 1 Inleiding en situering

Naar aanleiding van de geplande werkzaamheden in functie van het Gewestelijk ExpresNet (GEN) langsheen de spoorlijn 50A (Dilbeek-Ternat) werd - het verbreden van de de spoorlijn met een derde en vierde spoor in Dilbeek en Ternat - een archeologische opgraving uitgevoerd aan de Sibbekensveldstraat in Ternat. Het plangebied bestaat uit akkerland ten noorden van de bestaande spoorlijn (fig. 1). Op deze locatie werd reeds een booronderzoek en een prospectie door middel van proefsleuven uitgevoerd, met als doel de eventuele aanwezige archeologische waarden te detecteren. Uit de resultaten van dit vooronderzoek bleek dat een terrein van circa 3.000 m² (20 m x 150 m) in aanmerking kwam voor een vlakdekkend onderzoek. Er werden immers nederzettingenresten aangetroffen uit de (late) ijzertijd.

De opgraving werd uitgevoerd door Archaeological Solutions bvba in opdracht van Tuc Rail nv. Voor de uitvoering van de nodige infrastructuurwerken langsheen de bestaande spoorlijn werd de firma DENYS nv aangesteld. De projectleiding lag in handen van dhr. Nick Van Liefferinge (Archaeological Solutions bvba) en dhr. Bart Vandekerckhove (DENYS nv). Het veldwerk werd uitgevoerd van 8 juni 2010 t.e.m. 25 juni 2010.

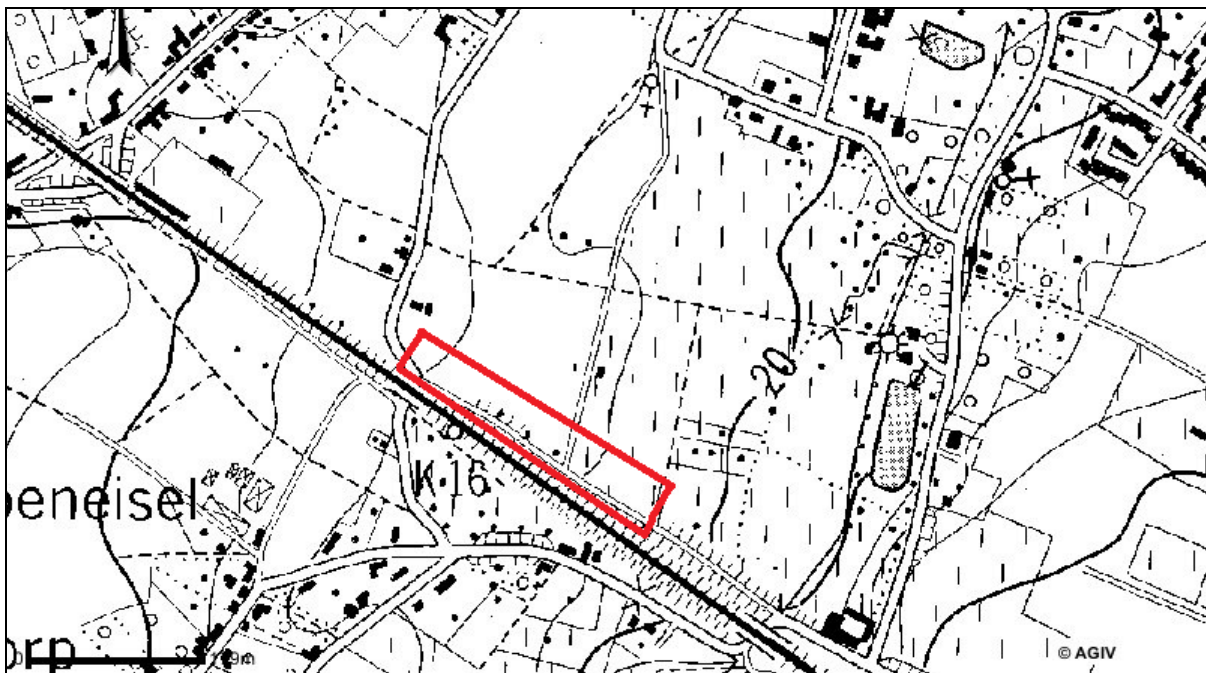

Fig. 1: aanduiding van het plangebied op de topografische kaart.

Hoofdstuk 2 Bodemkundige aspecten

Ternat is gelegen in een golvend landschap (Brabants heuvellandschap) tussen de valleien van de Dender en de Zenne, ook wel het Pajottenland genoemd. Het onderzoeksgebied maakt deel uit van een akkerlandcomplex ten noorden van de spoorlijn en de dorpskom van Sint-Katherina-Lombeek. Het terrein helt af naar het oosten, richting de Molenbeek. Binnen de grenzen van het projectgebied dagzomen kwartaire afzettingen (zwak zandige leem) die rusten op de onderliggende sedimenten van tertiaire ouderdom (Paleogeen en Neogeen). Aan de voet van de helling, langsheen de beek, bevinden zich recente colluviale afzettingen bestaande uit zware leem of lichte klei. Deze sedimenten zijn oorspronkelijk weggeërodeerd van het hoger gelegen leemplateau en afgezet aan de voet van de helling. Deze “zware” gronden langsheen de beeklopen zijn moeilijk te bewerken en worden vaak gekenmerkt door de aanwezigheid van (moeras)bosjes.

Volgens de gegevens van de bodemkaart komt er binnen de grenzen van het plangebied een matig droge zandleembodem met textuur B-horizont voor (Lca-gronden).

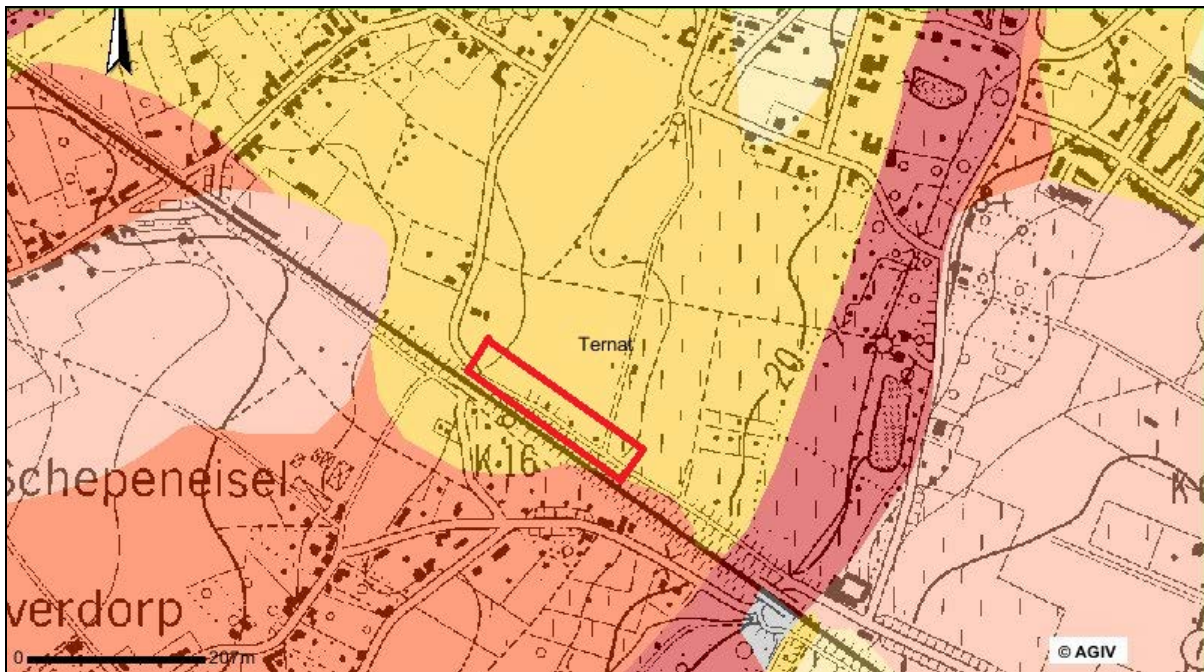

Fig. 2: uitsnede van de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (rode kader).

Hoofdstuk 3 Werkmethode

Het onderzoek bestond uit de aanleg van twee langgerekte werkputten met een oost-west oriëntering die samen een opgravingsvlak van ca. 3.000 m² vormen. Om het niveau van het archeologische vlak te bereiken werd de teelaarde en een dun colluviumpakket machinaal afgegraven.

Gemiddeld werd ongeveer 50 cm van de bovengrond machinaal afgegraven om het archeologisch leesbare niveau te bereiken. Het gehele vlak werd manueel opgeschaafd om de sporen optimaal te kunnen registreren. Om te vermijden dat deze sporen door de weersomstandigheden niet meer zichtbaar zouden zijn, werden zij meteen na het schaven gefotografeerd, beschreven en ingemeten. De werkput en alle sporen zijn topografisch ingemeten door de landmeter (ADMoments). Hierna werden alle aanwezige sporen gecoupeerd en de profielen ingetekend.

Fig. 3: aanleg van het opgravingsvlak.

Hoofdstuk 4 Beschrijving van de sporen en structuren

In totaal werden er 43 individuele grondsporen geregistreerd, waarvan een beperkt aantal van natuurlijke aard (boomvallen, bioturbatiesporen, etc...). Een belangrijk aantal sporen behoren tot drie structuren; nl. een 8-palige spieker of schuur uit de late ijzertijd of vroeg-Romeinse periode (A), een kringgreppel uit de (midden-)bronstijd (B) en een postmiddeleeuws wegtracé (C).

Op circa 15 meter ten oosten van de kringgreppel werd nog een kuil met nederzettingsafval uit de vroege ijzertijd aangetroffen.

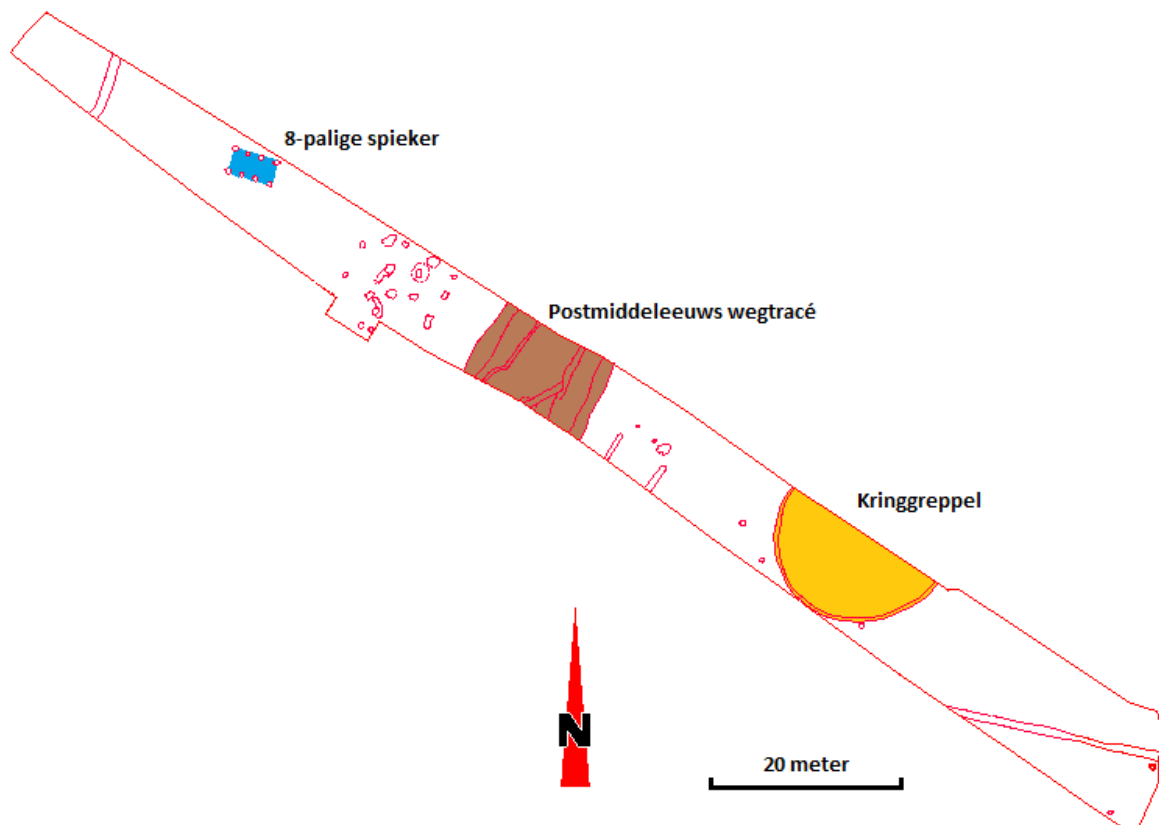

Fig. 4: overzichtplan van de opgraving.

Een kringgreppel uit de (midden-)bronstijd

Gedurende het onderzoek kwam een kringgreppel (Ø ca. 22 meter) aan het licht die het restant vormt van een funeraire structuur (grafheuvel). De vulling van de greppel bestond uit licht bruingrijs zwak zandige leem met houtskoolspikkels. De breedte van de greppel bedroeg ca. 100 cm. In de ruimte binnen de greppelstructuur werden geen bijkomende sporen geregistreerd waardoor er geen relevante informatie voorhanden is over de oorspronkelijke binnenruimte van het grafmonument. Mogelijk werden eventuele stoffelijke resten gedeponeed net onder of binnen het opgeworpen heuvellichaam waardoor deze niet meer bewaard zijn gebleven. De diepte van de greppel met V-vormig profiel en vlakke bodem reikte tussen 50 cm en 70 cm beneden het aanlegvlak. De funeraire structuur bevond zich in een heel smalle werkput (ca. 20 m) waardoor niet kon worden bepaald dat het hier al dan niet om een geïsoleerd monument gaat. In het Zuidnederlandse dekzandgebied werden geïsoleerde grafstructuren uit de bronstijd aangetroffen te Steensel-Gendersteijn, Eersel-De Gloeiende Engelsman, Alphen-De Kwaalburg, Goirle-Hoogeind en Mierlo-Hout. Omvangrijke grafheuvelgroepen uit de bronstijd zijn aangetroffen te Haps, Knegsel-Huismeer, Riethoven-Boschhoven, Ronse-Muziekberg, Swalmen-Hoogterras en Toterfout-Halve Mijl.¹

Fig. 5: kringgreppel uit de (midden-)bronstijd.

Een 8-palige spieker of schuur uit de late ijzertijd of de vroeg-Romeinse periode

Een rechthoekige configuratie van 8 ronde paalkuilen (S021-S028) vormen de plattegrond van een grote spieker of schuur uit de late ijzertijd of vroeg-Romeinse periode. De vulling van één van de paalkuilen bevatte een wandfragment van handgevormd aardewerk met kamstrepensversiering. De afmeting van de constructie bedroeg 3 m x 5,70 m.

¹ Theunissen 2009.

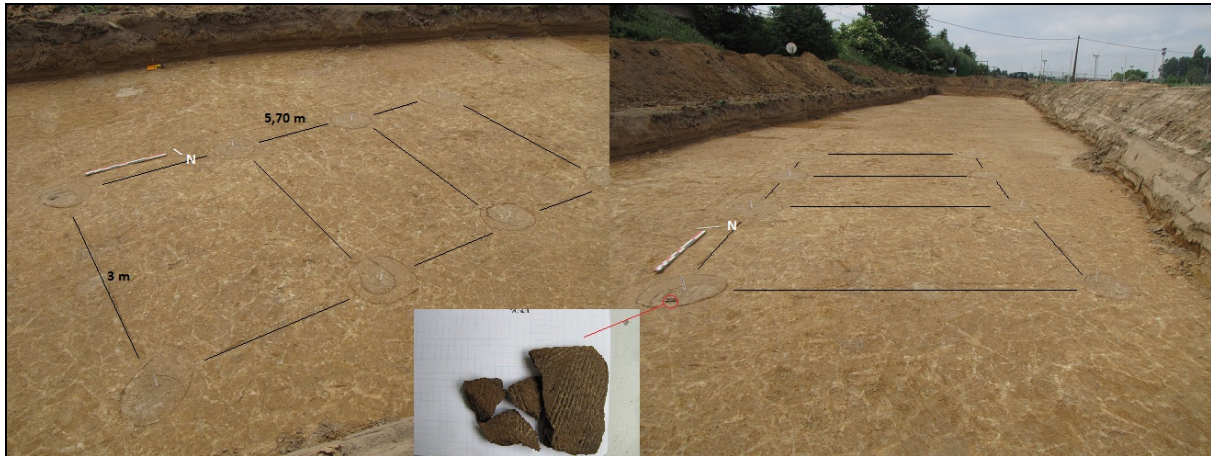

Fig. 6: achtpalige spieker of schuur uit de late ijzertijd of de vroeg-Romeinse periode.

Een kuil met nederzettingsafval uit de vroege ijzertijd

Een komvormige kuil (S054) met bewaarde uitgravingdiepte van ca. 45 cm bestond uit houtskoolrijke zwak zandige leem waarin zich talrijke fragmenten verbrand bot bevonden. Op basis van een eerste determinatie zou het kunnen gaan om resten van o.a. wild varken (everzwijn) (pers. mededeling A. Ervynck). Naast deze faunaresten kwamen ook fragmenten van handgevormd aardewerk aan het licht van het type 'Harpstedt'. Het betreft dikwandige besmeten (kook)potten met een versiering van vingertopindrukken op de rand. Op basis van dit aardewerk kan de kuilvulling voorlopig worden gedateerd in de vroege ijzertijd.

Fig. 7: komvormige afvalkuil uit de vroege ijzertijd.

Fig. 8: selectie van het handverzamelde verbrand botmateriaal uit de vulling van afvalkuil S054.

Hoofdstuk 5 Beschrijving van de vondsten

Uit de vulling van een paalkuil van de 8-palige spieker of schuur kwam een wandfragment van een dikwandige pot in handgevormd aardewerk aan het licht. De verschraling bestaat uit chamotte of schervengruis en de wand is versierd met kamstrepen. Op basis van het baksel en de wandversiering kan de scherf en dus ook deze structuur in de late ijzertijd of vroeg-Romeinse periode worden gedateerd.

Fig. 9: wandfragment van handgevormd aardewerk met kamstrepenversiering.

Afvalkuil S054 bevatte een hoeveelheid fragmenten van handgevormd aardewerk die afkomstig zijn van (kook)potten van het type 'Harpstedt'. Het betreft dikwandige recipiënten met een besmeten buitenwand, een verschraling met grove chamotte en vingertopindrukken op de rand. Dit type aardewerk wordt gedateerd in de vroege ijzertijd.

Fig. 10: wand- en randfragmenten van een (kook)pot in handgevormd aardewerk van het type 'Harpstedt'.

Voorts werd nog een fragment van tefriet (= vulkanisch gesteente uit het Duitse Eifelgebergte) aangetroffen als losse vondst tijdens de aanleg van het opgravingsvlak. Het gebruik van tefriet of basaltlava voor de aanmaak van maalstenen is typisch voor de ijzertijd en de Romeinse periode.

Fig. 11: afbeelding van een volledige maalsteen in tefriet.

Hoofdstuk 6 Besluit

Ondanks de beperkte afmetingen van de werkput te Ternat-Sibbekensveldstraat konden toch een aantal interessante vaststellingen worden gemaakt. De meest opvallende structuur bestond uit een kringgreppel met een diameter van ongeveer 22 meter die een restant vormt van een funerair monument (grafheuvel) uit de (midden-)bronstijd. De mogelijkheid bestaat dat zich in de onmiddellijke omgeving van de kringgreppel nog meerdere grafstructuren bevinden.

Een 8-palige spieker of schuur wijst op de aanwezigheid van een nederzettingsterrein uit de late ijzertijd of de vroeg-Romeinse periode in de omgeving van het projectgebied. Dergelijke spiekers of bovengrondse voorraadschuren werden aangelegd in agrarisch gebied buiten de eigenlijke nederzetting. De vulling van één van de paalkuilen van de spieker bevatte een versierd wandfragment van handgevormd aardewerk.

Een komvormige kuil bevatte nederzettingsafval uit de vroege ijzertijd. Naast een redelijk grote hoeveelheid verbrande faunaresten werden een aantal wand- en randfragmenten aangetroffen van (kook)potten in handgevormd aardewerk van het type 'Harpstedt'.

Een stukje tefriet dat als losse vondst werd aangetroffen tijdens de aanleg van het opgravingsvlak is mogelijk afkomstig van een maalsteen uit de ijzertijd of de Romeinse periode.

Bibliografie

THEUNISSEN L. 2009: *Midden-bronstijdsamenlevingen in het zuiden van de Lage Landen. Een evaluatie van het begrip "Hilversum-cultuur"*, 264 pp.

VAN LIEFFERINGE N. 2010: *Resultaten van het archeologisch vooronderzoek langsheen het GEN-tracé in Ternat: fase C – km 12,300 tot km 18,050*, AS-rapportage 2010-32.

BIJLAGE I: SPORENINVENTARIS

BIJLAGE II: VONDSTENINVENTARIS

BIJLAGE III: FOTOINVENTARIS

BIJLAGE IV: PROFIELTEKENINGEN

BIJLAGE V: SPORENPLAN